

# CHARLOTTE BRONTĚOVÁ - JANA EYROVÁ

## LITERÁRNÍ TEORIE

### Literární druh a žánr:

sociálně-kritický román (próza, epika)

### Literární směr:

vydáno r. 1847 – první úspěšné autorčino dílo; romantismus

### Slovní zásoba:

spisovný, velice jednoduchý a snadno pochopitelný jazyk

### Stylistická charakteristika textu:

dílo bylo psáno v období romantismu (romantický závěr), ale obsahuje i významné realistické prvky (ne vše je v knize idealizováno); obsahuje přímou řeč postav, dialogy i monology vypravěčky – hl. hrdinky

### Vypravěč:

vypravěčkou je hl. hrdinka – Jana Eyrová (přímá účastnice děje; -ich forma)

### Postavy:

JANA EYROVÁ: sirotek, špatně vychovávána – přesto se stane silnou a samostatnou ženou - symbol ženské emancipace; statečná a odolná; PANÍ REEDOVÁ: Janina teta; převezme ji do své péče, ale nechová se k ní dobře; PAN ROCHESTER: bohatý muž; Jana se do něj osudově zamiluje

### Děj:

p. Reedová slíbí svému umírajícímu manželovi, že se postará o malou Janu (pan Reed byl bratr Janiny matky, která i s manželem zemřela) → Janina teta, paní Reedová, však vychovává už tři své vlastní děti → přesto se Jany ujímá, ale ta je jejími dětmi šikanována → když se Jana poprvé vzepře, pošle ji teta do dívčí školy v Lowoodu, kde je to ještě mnohem horší → dívky tam trpí hladem, zimou a jsou často bity → Jana si zde najde výbornou kamarádku Helenu, která však spolu s více než polovinou zdejších dívek umírá při epidemii tyfu → Jana se na stejné škole stane učitelkou, ale poté je přijata jako vychovatelka malé Adélky do rodiny pana Rochestera, do kterého se postupně zamiluje → později Jana navštíví svou umírající tetu, poté ji pan Rochester požádá o ruku → vyjde však najevo, že pan Rochester je již ženatý a svou bláznivou manželku drží pod zámkem → zdrcená Jana uteče, potká Jana Křitele Riverse, Marii a Danu → Jana odmítne Janův návrh k sňatku a vrací se do Thornfieldu k panu Rochesterovi → jeho manželka mezitím spáchala sebevraždu, ale způsobený požár oslepil pana Rochestera (ještě k tomu přišel o ruku), který chtěl svou ženu zachránit → Jana ho najde s jeho věrnými sluhy v malém domku a rozhodne se stát jeho ženou → panu Rochesterovi se postupně vrací zrak a s Janou žije šťastně až do smrti

### Kompozice:

dílo je klasicky děleno na jednotlivé kapitoly; kompozice vyprávění je chronologická (přímá časová návaznost děje)

### Prostor:

Anglie (dívčí internátní škola, panství Thornfield) - venkov

### Čas:

1. polovina 19. století

### Význam sdělení (hlavní myšlenky díla):

úvaha nad opačným chápáním ženské úlohy ve viktoriánské Anglii – ukazuje ženské vlastnosti, které byly nemyslitelné; podpora ženské emancipace

## LITERÁRNÍ HISTORIE - společensko-historické pozadí vzniku

### Politická situace (mocenské konflikty, aj.):

Britové zakazují otroctví (1834); revoluce ve většině evropských měst (1848)

### Základní principy fungování společnosti v dané době:

revoluční nálada obyvatel mnoha evropských měst

### Kontext dalších druhů umění:

HUDBA: Frédéric Chopin (1810-1849); MALBA: Eugene Delacroix (1798-1863)

### Kontext literárního vývoje:

probíhalo období romantismu, který začal být postupně vytlačován realismem; v Anglii tvořil Charles Dickens (Oliver Twist, David Copperfield); v USA tvořil např. Edgar A. Poe (Havran), ve Francii např. Alexandre Dumas ml. (Dáma s kaméliemi), dozníval i český romantismus (K.H. Borovský – Kytice)

## AUTOR

### Život autorky:

Charlotte Brontëová (1816-1855) – angl. spisovatelka období romantismu a starší sestra Emily a Ann Brontëových, taktéž známých autorek; nar. se do rodiny kněze → od r. 1824 chodila se sestrami do tvrdé dívčí školy v Cowan Bridge → toto období ji značně ovlivnilo, jak fyzicky tak psychicky → její dvě starší sestry, Mary a Elizabeth, navíc na následky tamních poměrů brzy zemřely na tuberkulózu → po návratu domů začala zkušebně psát → brzy začala publikovat, živila se i jako vychovatelka → ve 40. letech několikrát cestovala do Bruselu (kde se sestrou Emily pobývala v penzionátu), ale vždy se vrátila domů → po vydání neúspěšné básnické sbírky se r. 1846 sestry Brontëovy rozhodly, že se budou soustředit na tvorbu románů → i ty však byly lit. kritikou silně zavrženy → koncem 40. let 19. stol. zemřely obě její sestry, Emily a Anne, stejně jako její jediný bratr Branwell → od té doby žila Charlotte pouze se svým otcem → později začala doufat ve velký úspěch svého románu Jana Eyrová, přestěhovala se do Londýna a začala se stýkat s lidmi z vyšší společnosti → r. 1854 se vdala, ale o necelý rok později ve věku pouhých 38 let zemřela, podle oficiálních dokumentů podlehl tuberkulóze

### Vlivy na dané dílo:

autobiografické autorčiny prvky – pobyt se sestrami v nepříjemné dívčí škole v Cowan Bridge

### Vlivy na její tvorbu:

těžký pobyt v dívčí škole Cowan Bridge; zkušenosti z bruselského penzionátu (díla Villette a Profesor)

### Další autorčina tvorba:

tvořila zejména ROMÁNY: Villette, Profesor (obě dvě díla inspirovaná pobytem v bruselském penzionátu), Shirley; POEZIE: Básně Curraea, Ellise a Actona Bella (básnická sbírka; společné dílo Charlotty, Emily a Anne Brontëových)

### Inspirace daným literárním dílem (film, dramatizace, aj.):

FILM: Jana Eyrová (film USA, 1944) – hrají: Orson Welles, Joan Fontaineová, aj.; Jana Eyrová (film, 1996) – režie: Franco Zeffirelli; hrají: Anna Paquinová, Fiona Shawová, aj.; Jana Eyrová (film VB/USA, 2011); OPERA: Jana Eyrová (opera VB; 2000) – napsal: Michael Berkeley

### Jak dílo inspirovalo další vývoj literatury:

dílo zcela jistě ovlivnilo pozdější odlišné chápání ženy, a to nejen v literatuře, ale i ve skutečnosti

## LITERÁRNÍ KRITIKA

### Dobové vnímání díla a jeho proměny:

dílo se dočkalo okamžitého úspěchu, jak u literární kritiky, tak u široké veřejnosti → dnes jde o jedno z klasických děl anglické literatury

### Aktuálnost tématu a zpracování díla:

dílo je svým jednoduchým zpracováním příjemné i pro dnešní čtenáře

## SROVNÁNÍ

### Srovnání s vybraným literárním dílem:

Božena Němcová – Divá Bára (toto dílo také naznačuje změnu v tehdejší chápání ženy jako spořádané hospodyňky s jediným cílem – dobře se vdát)

**román** - prozaický epický žánr; delší rozsah a komplikovanější děj než povídka nebo novela; příběh zpravidla obsahuje více postav

**romantismus** - v literatuře jde o směr, který se rozvíjel zejména v 1. pol. 19. stol. a pravděpodobně vznikl v Anglii; rozvíjela se zejména lyrická (nedějová) poezie, lyricko-epické žánry, ale také román, aj.; ZNAKY: konflikt mezi vnitřním a vnějším (reálným) světem; pocit vnitřní rozervanosti hlavního hrdiny, který se vzpírá společenským konvencím; PŘEDSTAVITELE: George Gordon Byron, Mary Shelleyová, Walter Scott, sestry Brontëovy, Robert Louis Stevenson, Oscar Wilde, br. Grimmové, Heinrich Heine, Victor Hugo, Alexandre Dumas st., Alexander Sergejevič Puškin, Michail Jurjevič Lermontov, Nikolaj Vasiljevič Gogol, K.H. Mácha, Božena Němcová, K.J. Erben, aj.

**realismus** - umělecký směr zejména 2. poloviny 19. století; navazuje na romantismus; zachycuje pravdivou a věrnou skutečnost; centrem pozornosti jsou většinou průměrní lidé; PŘEDSTAVITELE: Lev N. Tolstoj, Honoré de Balzac, Charles Dickens, Henrik Ibsen, Mark Twain, Jack London, Gustave Flaubert nebo Fjodor M. Dostojevskij